

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

УДК 373.5.011.3-052:316.614(73)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14967933>

Практики формування соціальної компетентності підлітків у системі освіти США

Бельдій Алла Олександрівна

викладач, Вінницький медичний фаховий коледж імені академіка Д.К. Заболотного, 21037, Вінниця, вул. Пирогова, 57, Україна, email:beldiialla@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5393-0880>

Прийнято: 15.02.2025 | Опубліковано: 28.02.2025

***Анотація.** Специфіка соціалізації підлітків обумовлена особливостями розвитку сучасного суспільства, які пов'язані з війною в Україні, з соціальними, технологічними трансформаціями, урбанізацією, поляризацією суспільства, зростанням емоційного напруження та розвитком цифровізації. **Мета статті** полягає у вивченні методичного досвіду формування соціальної компетентності підлітків у системі освіти США. Основними **методами** дослідження є аналіз наукових джерел, загально-логічні методи (порівняння, узагальнення та систематизація). **Результати дослідження.** Американська система освіти орієнтована на запити суспільства, адже активно впроваджує проекти, пов'язані з вирішенням соціальних потреб. До проведення позаурочної діяльності залучають різноманітні соціальні інститути (творчі, спортивні, громадські, соціальні організації тощо). Нині актуальним напрямом роботи є організація інформального навчання. Охарактеризовано особливості організованого формування соціальної компетентності, що поєднує навчання у закладах освіти, спрямоване на професійну орієнтацію та початок кар'єри;*

поєднання навчання з роботою; волонтерство; наставництво та тренерство для адаптації до робочого місця. Окреслено основні механізми визнання результатів інформальної освіти. Описані засоби, види онлайн-формування соціальної компетентності підлітків. Визначено форми взаємодії формування соціальної компетентності в онлайн-середовищі. Розкрито особливості формування шкільної корпоративної культури, підтримки позитивного іміджу школи. **Висновки.** В США накопичений багатий досвід формування у сучасних підлітків компетентностей, необхідних як для успішної адаптації до умов інформаційного суспільства, так і для формування соціально активної особистості. Вивчення і імплементація кращих практик зарубіжного досвіду формування соціальної компетентності здобувачів освіти сприятиме збагаченню української педагогіки в умовах реформування сучасної освіти.

Ключові слова: соціальна компетентність, система освіти США, інформальна освіта, цифрове середовище, проєктна діяльність.

Practices of forming social competence of adolescents in the US education system

Beldiy Alla Oleksandrivna

Teacher, Vinnytsia Danylo Zabolotny Medical College, 21037, Vinnytsia, Pirogov Street, 57, Ukraine, email:beldiialla@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5393-0880>

Abstract. *The specificity of socialization of adolescents is due to the peculiarities of the development of modern society, which are associated with the war in Ukraine, with social, technological transformations, urbanization, polarization of society, increased emotional tension and the development of digitalization. **The purpose of the article** is to study the methodological experience of forming social competence of adolescents in the US education system. The main **research methods** are the analysis of scientific sources, general logical methods (comparison, generalization and*

systematization). **Research results.** *The American education system is focused on the demands of society, as it actively implements projects related to solving social needs. Various social institutions (creative, sports, public, social organizations, etc.) are involved in conducting extracurricular activities. Currently, the current direction of work is the organization of informal learning. The features of the organized formation of social competence are characterized, which combines training in educational institutions aimed at professional orientation and the beginning of a career; combining training with work; volunteering; mentoring and coaching for adaptation to the workplace. The main mechanisms for recognizing the results of informal education are outlined. The means and types of online formation of social competence of adolescents are described. The forms of interaction of the formation of social competence in the online environment are determined. The features of the formation of school corporate culture, support of a positive image of the school are revealed.* **Conclusions.** *The USA has accumulated rich experience in forming competencies in modern adolescents, necessary both for successful adaptation to the conditions of the information society and for the formation of a socially active personality. Studying and implementing the best practices of foreign experience in the formation of social competence of education seekers will contribute to the enrichment of Ukrainian pedagogy in the context of reforming modern education.*

Keywords: *social competence, US education system, informal education, digital environment, project activity.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У постіндустріальний період, у цифрову епоху відбуваються зміни на рівні практично всіх соціальних інститутів, зокрема і освіти. Специфіка соціалізації підлітків обумовлена особливостями розвитку сучасного суспільства, які пов'язані, перш за все, з війною в Україні, з соціальними, технологічними трансформаціями, урбанізацією, поляризацією суспільства, зростанням емоційного напруження та

розвитком цифровізації. Всі ці чинники впливають на розвиток дітей. Більшість методів та форм роботи з підлітками, що формувалися в умовах індустріального суспільства, є релевантними для ХХ століття [1]. Складність соціалізації підлітків також обумовлена перехідним періодом в житті, адже в їхній поведінці проявляються як риси дитини, так і дорослого. Важливим напрямом педагогіки є пошук і застосування нових методів формування соціальної компетентності підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Студіювання наукової літератури довело, що проблеми соціальної взаємодії, стратифікації та соціалізації членів суспільства є предметом дослідження сучасних науковців. Зокрема особливості формування соціальної компетентності учнів підліткового віку в США досліджують як американські (Ph. Bell [2], A. Corsaro [3], V. Noy [4], T. Parsons [5], L. Perez-Felkner [6], R. Raby [7], A. Stornaiuolo [8], Jh. Watson [9]), так і вітчизняні (С. Кубіцький [10], М. Леврінц [11], С. Шаров [12]) науковці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення зарубіжного досвіду формування соціальної компетентності молодого покоління, спрямованого на вирішення протиріч та мінімізацію ризиків соціальної дезадаптації, є важливим вектором розвитку української педагогіки. Зокрема, в США накопичений багатий досвід формування у сучасних підлітків компетентностей, необхідних як для успішної адаптації до умов інформаційного суспільства, так і для формування соціально активної особистості. Наукова публікація орієнтована на аналіз методичних аспектів формування соціальної компетентності підлітків у системі освіти США.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у вивченні методичного досвіду формування соціальної компетентності підлітків у системі освіти США.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів В умовах сучасного цифрового суспільства соціалізація набуває особливого значення у порівнянні з кінцем ХХ століття.

Освіта не може гарантувати, що учні, які отримали знання і певний досвід, зможуть сформувати соціальні компетентності. Проте освіта має потужні потенціальні можливості для соціалізації учнів.

Основна мета соціалізації у закладах загальної середньої освіти – сформувати в учнів соціальну компетентність, тобто розвинути навички, які дозволяють соціально, емоційно та інтелектуально комфортно існувати у середовищі закладу освіти. У багатьох школах США прийняті офіційні кодекси поведінки, які є правилами як для вчителів, так і для учнів. Більшість з них зосереджена на проблемах, пов'язаних з дрес-кодом та поведінкою. Дослідники визначають, що такі кодекси поведінки можуть бути сприйняті позитивно, якщо права та обов'язки вчителів, учнів, шкільного персоналу та батьків сформульовані на принципах співпраці і толерантності, а не покарання за порушення правил [7].

Американська система освіти орієнтована на запити суспільства, адже активно впроваджує проєкти, пов'язані з вирішенням соціальних потреб. Позаурочну діяльність американські дослідники визначають як добровільну діяльність учнів, яку організовує школа; яка не пов'язана з навчальним планом, визначається особливою методикою проведення. Однією з цілей позаурочної роботи є формування соціальної компетентності учнів; досягнення спільної з освітнім закладом, територіальною громадою мети й у кінцевому результаті – державної мети досягнення загального добробуту. До проведення позаурочної діяльності долучають різноманітні соціальні інститути, зокрема це чисельні творчі, спортивні, громадські й соціальні організації тощо. Така структурна організація є підтвердженням того, що соціалізація в освіті є довготривалим процесом, важливість якого прослідковується впродовж усього життя [5]. Серед методів формування соціальної компетентності в неформальній освіті в США застосовують імітаційні вправи, дискусії, групову діяльність, різноманітні презентації, тематичні дослідження, саморефлексію. Важливою складовою цього

процесу є заняття різними мистецтвами (театр, живопис, музика, ігрові форми творчої діяльності).

Для США з вісімдесятих років минулого століття притаманна політика «суспільного виховання», в контексті якої школа є центром виховної роботи регіону, громади. Відповідно виховну роботу проводять у тісній співпраці школи, сім'ї, громади. Заклад освіти виконує функції координатора, адже є методологічним центром педагогічної роботи. Як зазначає Дж. Томлісон, школа є інтегративним центром середовища соціалізації [13], навколо неї групується співтовариство, спрямоване на забезпечення всебічного розвитку учнів. Процес соціалізації є цілеспрямованим і поза школою, оскільки до нього активно долучається сім'я, інші соціальні інститути, зокрема бібліотеки, музеї, наукові центри, заклади вищої освіти. Наприклад, у США діє асоціація «Волонтери на допомогу школі», члени якої організовують шкільні гуртки, займаються репетиторством, тьюторством тощо. [13]. Волонтерська діяльність дозволяє її учасникам інтегруватися в соціальне життя, вирішувати суспільно важливі завдання, що сприяє формуванню соціальної компетентності, світогляду і цінностей учнів, суспільно прийнятих норм та ідеалів. Отже, така діяльність також сприяє духовно-моральному розвитку дітей, формуванню пізнавальних здібностей. Важливим є сприятливий соціально-психологічний клімат у громаді, розвинена інфраструктура тощо.

Нині актуальним напрямом роботи є організація інформального навчання, використання широкого спектру його можливостей, зокрема це відвідування музеїв, природних центрів, проведення занять з різноманітної тематики, розважальних заходів, участь у роботі клубів. Інформальна освіта сприяє отриманню та розширенню наукових знань у повсякденному житті [14].

Достатньо уваги приділяють і цифровому простору. Американський Комітет з вивчення науки в неформальному середовищі визначає, що «важлива складова навчання, часто непомітного, відбувається поза школою в інформаційному середовищі» [2]. Класифікація форм формування соціальної

компетентності в цифровому просторі США передбачає його розподіл на організоване і повсякденне. Організоване формування соціальної компетентності поєднує:

- навчання у школах та коледжах, яке спрямоване на професійну орієнтацію та початок кар'єри, або на вдосконалення сформованих компетентностей;
- поєднання навчання з роботою, у процесі якої формуються необхідні для конкретного робочого місця технічні навички;
- волонтерство, виконання певних соціальних обов'язків, у процесі якого формуються крос-культурні компетентності;
- наставництво та тренерство для адаптації до робочого місця.

Визнання результатів інформальної освіти можливе в контексті таких механізмів:

- система оцінювання попереднього навчання (Prior Learning Assessment)
- індивідуалізована форма оцінювання, спеціально розроблена для дорослих учнів; визнання компетентностей, сформованих під час попереднього формального, неформального навчання, досвіду роботи та життєвого досвіду. Саме професійний і життєвий досвід відносять до результатів інформального навчання;
- галузеві сертифікати та ліцензії. Федеральна міжвідомча робоча група NCSRS визначає чіткі параметри повноважень, розробляє критерії для їх визначення, аналізує їх зв'язок з результатами працевлаштування;
- урахування професійних нагород [4].

Прикладом реалізації інформальної освіти є діяльність організації «Informal Learning Experiences, Inc.», яка підтримує музеї, урядові та культурні організації, асоціації та об'єднання, університети, фонди, комерційні виставки у розробці програм, ефективних стратегій управління, які створюють умови для участі у різноманітних соціальних і громадянських активностях. Також

здійснюють консультування з інформальної освіти, координують діяльність закладів освіти та культури щодо надання послуг населенню.

Важлива роль молодіжної політики США, яка пов'язана з формуванням соціальної компетентності, належить цифровим технологіям. За дослідженнями американських фахівців у галузі цифрового навчання, онлайн-середовище сприяє вирішенню проблем, пов'язаних з зовнішністю, гендером, віком, етнічною приналежністю, фізичними особливостями, академічною успішністю, соціально-економічним статусом. Позитивною складовою онлайн-взаємодії є спілкування між різноманітною аудиторією, яка географічно може бути віддаленою [9, с. 6].

У США важливу роль приділяють адаптації підлітків та молоді до умов загальної цифровізації, що також сприяє формуванню соціальної компетентності. Прикладом може бути Цифрова молодіжна мережа (Digital youth network, DYN). Це проєкт, створений для підтримки організацій, викладачів, дослідників у вивченні передових методів, які сприяють розвитку технічних, творчих та аналітичних навичок молодих американців. DYN перетворився на ресурс, який допомагає молоді зрозуміти, як саме застосовувати цифрові медіа у всіх аспектах свого життя [15].

Засоби онлайн-формування соціальної компетентності підлітків у США досить різноманітні та поєднують такі її види:

- цифрові медіа: анімація, графічний дизайн, створення відео, робота з фотографією;
- соціальні ресурси: соціальні мережі, інформаційні молодіжні ресурси, онлайн-ігри, онлайн-дослідження;
- віртуальна реальність: використання штучного інтелекту, об'ємна графіка, об'ємний друк, тривимірний дизайн, віртуальна реальність.

Спілкування та взаємодія в онлайн-середовищі сприяють формуванню соціальної компетентності підлітків у процесі знайомства з новою інформацією, субкультурами, що є важливим для подальшого саморозвитку; розуміння себе в

сучасному світі, формування навичок толерантності, етичного спілкування з представниками різноманітних верств населення тощо [8, с. 235].

Нині основою формування соціальної компетентності в цифровому просторі є підхід, за яким віртуальне середовище онлайн-класу за своїм потенціалом соціалізації ні в чому не поступається традиційному освітньому середовищу, сприяє розвитку соціальних навичок, зокрема спілкуванню; професійному самовизначенню тощо. В онлайн-середовищі формування соціальної компетентності може відбуватися у процесі таких форм взаємодії:

- спілкування з однокласниками. Існують онлайн-школи (ASU Prep Digital): під час проведення уроків в режимі реального часу учні та вчителі спілкуються за допомогою онлайн-відеочату. Крім цього, педагог стимулює до неформального спілкування у позаурочний час як в онлайн (віртуальні спільноти, групові чати тощо), так і в офлайн-форматі (колективна суспільно корисна діяльність);

- онлайн-клуби студентів, учнів, у яких учасники зустрічаються в онлайн-відеочаті; онлайн-клуби об'єднують учасників за різними інтересами;

- особиста діяльність. Середні школи організують і позашкільні заходи в онлайн-форматі, зокрема щомісячні зустрічі для учнів та співробітників, онлайн вечірки, екскурсії кампусом освітнього закладу тощо.

Ігровий метод в інформаційній освіті США пов'язаний з формуванням таких необхідних в XXI столітті навичок, як креативність, життєстійкість, емоційний інтелект, фінансова грамотність тощо. Гейміфікація є важливим підходом у цифровій соціалізації. Під час гри учасники навчаються жити у соціумі: отримують власний, індивідуальний досвід, формують моделі поведінки, які вибирають залежно від оточення і ситуації спілкування [16]. Гра допомагає підліткам проявитися в різних соціальних ролях, зрозуміти її соціальні контексти, оскільки відображає міждисциплінарний підхід у формуванні соціальної компетентності, інтегрує біологічний, психологічний, соціологічний контексти. Соціалізація є особливим видом соціальної взаємодії,

адже кожен конкретний випадок визначається індивідуальними особливостями учасників.

Прикладом реалізації проєктного методу в інформаційній освіті США є програма Youth Service America (Молодіжна служба Америки), що орієнтована на дітей та молодь до 25 років, які зацікавлені у суспільно корисній діяльності, навчанні та лідерстві. Мета цієї програми полягає у залученні молоді до волонтерської діяльності, у вирішенні нагальних життєвих проблем територіальних громад. У контексті нашого дослідження цікавою є концепція У. Корсаро, за якою у процесі активного залучення дітей до соціальної й культурної діяльності ефективно формуються соціальні компетентності підростаючого покоління [3].

Значну увагу в закладах освіти США приділяють формуванню шкільної корпоративної культури, підготовці шкільних лідерів, роботі щодо підтримки позитивного іміджу школи. Учні різного віку мають відповідати стандартам поведінки та успішності впродовж усього семестру. Створюють ради учнів, які захищають інтереси сучасної американської школи, опікуються позаурочною діяльністю, сприяють формуванню лідерських якостей, особистої відповідальності, почуття солідарності. Як правило, цілями ради учнів є такі:

- сприяти комунікації та взаємодії між учнями, адміністрацією закладу освіти, педагогами та місцевою громадою;
- організувати та проводити заходи, які сприяють підтримці та поширенню шкільної корпоративної культури;
- формувати громадянську позицію учасників освітнього процесу;
- забезпечувати умови для гармонізації взаємин у закладі освіти;
- сприяти формуванню відносин між учнями та педагогами на засадах розуміння, підтримки, спільних інтересів;
- надавати учням можливості для самовираження на різноманітних інтернет-форумах;

– планувати спеціальні заходи, розробляти проєкти, проводити благодійні акції, організувати різноманітні шкільні свята тощо[8].

Зазначимо, що в коледжах і університетах США розвинене студентське самоврядування, що безпосередньо розробляє правила для громади кампусу. Студенти розуміють важливість дотримання цих правил. Студентське самоврядування доповнює деякі напрями керівництва закладом освіти; апелює до самосвідомості та особистої відповідальності студентів.

Висновки. У США проводять активну цілеспрямовану роботу, спрямовану на формування у сучасних підлітків соціальної компетентності, необхідної як для успішної адаптації до умов інформаційного суспільства, так і формування соціально активної особистості, з активною громадянською позицією. Різноманітні форми і методи розвитку соціальної компетентності учнів забезпечує існування та постійне вдосконалення особливого соціокультурного середовища, що дає можливість підліткам інтеріоризувати цінності, які є основою сучасного американського соціуму. Вивчення й імплементація кращих практик зарубіжного досвіду формування соціальної компетентності здобувачів освіти сприятиме збагаченню української педагогіки в умовах реформування сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. Волошина О. Компетентнісний підхід до освіти в міжнародних документах і в теоретичних пошуках педагогів у Великій Британії. Післядипломна освіта в Україні, 2006, № 1, С. 82-85.
2. Bell Ph. Committee on Learning Science in Informal Environments, National Research Council. URL: <https://www.nap.edu/catalog/12190/learning-science-in-informal-environments-people-places-and-pursuits>.
3. Corsaro A. W. The sociology of childhood. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2017. 234 p.

4. Noy V. Reconceptualizing. Learning: A Review of the Literature on Informal Learning. Rutgers, the State University of New Jersey, Janice H. Levin Building, 2016. 328 p.
5. Parsons T. Schools and society: A sociological approach to education. 3d ed. Ed. by Jeanne H. Ballantine and Joan Z. Spade. Thousand Oaks, CA : SAGE. 2008. 258 p.
6. Perez-Felkner L. Socialization in childhood and adolescence In Handbook of social psychology –2d ed. / edited by John Delamater and Amanda Ward. New York: Springer. 2013. P. 119–149.
7. Raby R. C. Rights and Responsibilities: Secondary School Conduct Codes and the Production of Passive Citizenship. Children’s Rights: Multidisciplinary Approaches to Participation and Protection. Ed. by Tom O’Neill and Dawn Zing. Toronto, ON : University of Toronto Press, 2008. P. 326–346.
8. Stornaiuolo, A. Contexts of Digital Socialization: Studying Adolescents’ Interactions on Social Network Sitesю Human Development. 2017. № 60. P. 233–238.
9. Watson, Jh. Socialization in Online Programs. Promising Practicesю Online learning. Evergreen Consulting Associates 2008. September.
10. Кубицький С.О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посіб. К.: Міленіум, 2015. 300 с.
11. Леврінц, М.І. *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах США.* [Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04]. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, Берегово, Хмельницький національний університет, Хмельницький. 2020. 568.
12. Шаров С.В. Дослідження соціальної компетентності учнів: досвід США та Великобританії. Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи: світові освітні практики, український контекст: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з мідеап. Участю. Мелітополь, 2019, С. 306-310.

13. Stornaiuolo, A. Contexts of Digital Socialization: Studying Adolescents' Interactions on Social Network Sites. *Human Development*. 2017, №60. P. 233–238.
14. Бельдій А.О., Волошина О.В. Пінаєва О.Ю. Функції деонтологічного компоненту у структурі професіоналізму майбутніх медичних сестер. «Актуальні питання у сучасній науці» Випуск № 9(15), 2023. С. 662-673. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-662-672](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-662-672).
15. Dmitrenko N., Voloshyna O., Melnychuk T., Holovska I., & Dutka H. Case Method in Quasi-Professional Training of Prospective Teachers. *Independent Journal of Management & Production* 13(3), Special Edition ISE, 2022, С. 1-17. <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1849>.
16. Волошина О.В. Використання технології проблемного навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2016. Випуск 46, С. 9-13.